

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑ

EDWIN ROBERT ANDERSON SELIGMAN (1861 — 1939).

Ἡ οἰκονομικὴ ἐπιστῆμη ὑπέστη βαρυτάτην ἀπώλειαν ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ Seligman, ἐπισυμβάντος τῇ 20ῇ Ἰουνίου 1939. Τῇ ἀληθείᾳ, ἡ λέξις «ἀπώλεια» εἶναι, ὅσον εἰς σπανίας περιπτώσεις συμβαίνει, ἡ κυριολεκτικῶς χαρακτηρίζουσα τὴν σημασίαν τοῦ κενοῦ, ὅπερ καταλείπεται ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ ἀειμνήστου σοφοῦ.

* * *

Ὁ Seligman ἐγεννήθη ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ τῇ 25ῃ Ἀπριλίου 1861. Εἶχε τὴν εὐτυχίαν νὰ ἀναπτυχθῇ εἰς περιβάλλον γονέων ὄχι μόνον πνευματικῶς ἀνεπτυγμένων, ἀλλὰ καὶ ὑλικῶς εὐμοιρούντων. Μετὰ λαμπρὰς σπουδὰς, καθ' ἃς ἀνηγορεύθη πτυχιούχος ἢ διδάκτωρ τῆς Φιλολογίας (M. A.), τῆς Νομικῆς (L. B.) καὶ τῆς Φιλοσοφίας (Ph. Δ.) εἰς τὸ Κολομβιανὸν Πανεπιστήμιον (Columbia University) τῆς Νέας Ὑόρκης, μετέβη εἰς Εὐρώπην, συνεχίσας τὰς σπουδὰς του εἰς τὰ Πανεπιστήμια τοῦ Βερολίνου, τῆς Εἰδελθέργης, τῆς Γενεύης καὶ τῶν Παρισίων. Ἐπανελθὼν εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας τῷ 1885, ἐγένετο, εἰς ἡλικίαν 24 ἐτῶν, lecturer on Economics εἰς τὸ Κολομβιανὸν Πανεπιστήμιον τῆς Νέας Ὑόρκης. Τῷ 1888, εἰς ἡλικίαν 27 ἐτῶν, ὁ Seligman ἐγένετο assistant professor τοῦ αὐτοῦ Πανεπιστημίου. Ἀπὸ τοῦ 1891 μέχρι τοῦ 1904, ὑπῆρξε καθηγητὴς τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας καὶ τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας εἰς τὸ Columbia University, ἀπὸ δὲ τοῦ 1904, κατέλαβε τὴν νεοϊδρυθεῖσαν Mc Vicker Chair of Political Economy and Finance τοῦ αὐτοῦ Πανεπιστημίου (ἡ ἔδρα φέρει τὸν τίτλον Mc Vicker πρὸς τιμὴν τοῦ ὁμωνύμου καθηγητοῦ, πιθανώτατα πρώτου διδάξαντος εἰς ἔδραν Πολιτικῆς Οἰκονομίας ἐν Ἠνωμέναις Πολιτείαις). Τῷ 1931, ὁ Seligman ἀπεσύρθη, ὀνομασθεὶς ἐπίτιμος καθηγητής.

* * *

Ἡ ἐξιστόρησις καὶ ἡ κριτικὴ τοῦ ἔργου τοῦ Seligman, ἔργου ἄλλωστε τόσο γνηστοῦ εἰς πάντα ἀσχοληθέντα μὲ τὴν δημοσίαν ἢ τὴν κοινωνικὴν οἰκονομικὴν, δὲν δύναται νὰ γίνῃ

εἰς τὰς ὀλίγας γραμμὰς τῆς παρούσης. Ἀποτίοντες ἐν τούτοις φόρον τιμῆς εἰς τὸν ἄνδρα, θὰ ἐπιχειρήσωμεν ὡχρὰν σκιαγραφίαν ὠρισμένων πλευρῶν τοῦ ἔργου τούτου, ἐν ἀναμονῇ τῆς πλήρους ἱστορίας, ἣν ἔγκυρος γραφὶς θέλει ἀσφαλῶς ἐπιχειρήσει.

Αἱ εὐρωπαϊκαὶ σπουδαὶ τοῦ Seligman ἀφῆκαν ἄδρὰ ἵχνη εἰς τὴν διανόησιν αὐτοῦ. Ἡ μεγάλη προσκόλλησις τῶν Ἀγγλοσαξόνων εἰς τὰ διδάγματα τῆς κλασικῆς σχολῆς δὲν συναντᾶται εἰς τὰς μελέτας τοῦ Seligman. Οὗτος, εὗρεθεὶς εἰς τὸ ἐν Γερμανίᾳ περιβάλλον τῆς ἠθικοῖστορικῆς σχολῆς, διατελέσας δὲ καὶ μαθητὴς τοῦ Wagner, εἶδε νέους ὀρίζοντας τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης. Ἐλθὼν ὅμως εἰς τὸ περιβάλλον τοῦτο ὥριμος ἤδη ἐξ Ἀμερικῆς ἐπιστήμων, ἦτο εἰς θέσιν νὰ κάμῃ ἐπιλογὴν μεταξὺ τῶν διδασκαλιῶν τῆς νέας ταύτης σχολῆς, υἱοθετῶν — καὶ ὡς σπουδαστὴς καὶ βραδύτερον ὡς συγγραφεὺς — τὰ ἐκ τῶν διδαγμάτων αὐτῆς ὠφέλιμα, ἀπορρίπτων δὲ τὰ σφαλερά, ἅτινα ἐθεώρει ὡς προκαλοῦντα οἰκονομικὴν δυσπραγίαν εἰς τὴν Γερμανίαν. Ὁ Seligman δέον νὰ καταλεχθῇ μεταξὺ τῶν θεωρητικῶν τῆς ἐκλεκτικῆς σχολῆς.

Ἡ ἐπίδρασις τῆς ἠθικοῖστορικῆς σχολῆς εἶναι καταφανὴς εἰς τὸ ἔργον τοῦ Seligman περισσότερον εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ἱστορίαν. Μολονότι ὁ Ἀριστοτέλης — λέγει ὁ Seligman — ἐξῆρε τὴν οὐσιώδη ἀλληλεξάρτησιν, ἣτις ὑφίσταται μεταξὺ τῆς πολιτικῆς, τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς οἰκονομικῆς, ἐν τούτοις ἡ νεωτέρα σκέψις ἐθεώρησε τὰς τρεῖς ταύτας ἐπιστήμας ὡς κεχωρισμένας. Ἀλλ' ἡ ἔρευνα στρέφεται εἰς τὸ νὰ ἐξάρῃ τὰς σχέσεις μᾶλλον καὶ οὐχὶ τόσον τὰς διαφορὰς μεταξὺ τῶν ἐπιστημῶν τούτων, ἐργάζεται τουτέστιν ὑπὸ τὸ φῶς συνθέσεως μᾶλλον παρὰ ἀναλύσεως. Οὕτως ἡ ἀντίληψις περὶ τῆς ἱστορίας ηὐρύνθη κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ἡ πολιτικὴ ἱστορία ἀποτελεῖ μόνον μίαν φάσιν τῆς εὐρυτέρας δραστηριότητος, τῆς περιλαμβανούσης ὅλα τὰ φαινόμενα τοῦ κοινωνικοῦ βίου. Ἡ ὑπαρξὶς τοῦ ἀνθρώπου ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἱκανότητός του ὅπως θεραπεύσῃ τὰς ἀνάγκας του. Συνεπῶς ὁ οἰκονομικὸς βίος εἶναι ὁ θεμελιώδης ὅρος παντὸς βίου. Μολαταῦτα, ἐπειδὴ ὁ ἀνθρώπινος βίος εἶναι ὁ βίος τοῦ ἐν κοινωνίᾳ ἀνθρώπου, ἡ ἀτομικὴ ὑπαρξὶς κινεῖται ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς κοινωνικῆς συνθέσεως καὶ τροποποιεῖται ὑπ' αὐτῆς. Ἀλλ' ἐνῶ ἡ «θεωρία τοῦ ἱστορικοῦ ὕλισμοῦ» ἢ «θεωρία τῆς ὕλιστικῆς ἐξηγήσεως

τῆς ἱστορίας», μὲ τὴν κεντρικὴν ταύτην σκέψιν, προσπαθεῖ νὰ ἐξηγήσῃ καθολικῶς ἅπαντα τὸν ἀνθρώπινον βίον, ὁ Seligman δὲν ἀποδέχεται, ἀπὸ φιλοσοφικῆς ἀπόψεως, τὴν ἀπόλυτον ταύτην ἀντίληψιν. Δέχεται ὅμως ὁ S., ὅτι, «ἐν τῇ στενωτέρᾳ ἐννοίᾳ οἰκονομικῆς ἐξηγήσεως τῆς ἱστορίας», ὁ οἰκονομικὸς παράγων ὑπῆρξεν ὁ σπουδαιότατος ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Φρονεῖ οὐχ ἥττον ἐπίσης, ὅτι, ἀντιστοίχως, πρέπει νὰ λαμβάνωμεν ὑπ' ὄψει τὸν ἱστορικὸν παράγοντα ἐν τῇ οἰκονομικῇ.

Αἱ ἀντιλήψεις αὗται τοῦ Seligman, ἀναπτυσσόμεναι ἐν τῷ ἔργῳ του *Economic Interpretation of History* (1902), ἐξηγοῦσι διατὶ οὗτος εἶναι οὐ μόνον θεωρητικὸς οἰκονομολόγος, ἀλλὰ καὶ ἱστορικός. Εἰς πάσας δὲ σχεδὸν τὰς μελέτας του, συναντᾶται ἀναλυτικὴ ἱστορικὴ περιγραφή τῶν οἰκονομικῶν γεγονότων, ἐν συνδυασμῷ πρὸς ἔρευναν τῶν συγχρόνως πρὸς αὐτὰ ὑφισταμένων εὐρυτέρων πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν συνθηκῶν καὶ πρὸς ἐξέτασιν τῆς ἀλληλεπιδράσεως τούτων.

* * *

Αἱ πρῶται ἐργασίαι τοῦ Seligman ὑπῆρξαν σχετικαὶ πρὸς τὴν ἐπίπτωσιν τοῦ φόρου καὶ πρὸς τὴν προοδευτικότητα τοῦ φόρου. Ἐκτείνων τὴν ἔρευνάν του ἐπὶ τούτων εἰς ὅρια ἄγνωστα ὑπὸ τῆς μέχρι τότε ἐπιστήμης, κατώρθωσε νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε τὰ θέματα ταῦτα νὰ θεωρῶνται ὡς ἀποκλειστικὸν αὐτοῦ «ἔδαφος».

Εἰς τὸ βιβλίον του «*The shifting and Incidence of Taxation*» (1892), ἀναπτύσσει θέμα σχεδὸν τελείως πρότερον παρημελημένον. Εἶναι ἀληθές, ὅτι πλεῖστοι συγγραφεῖς ἔθιξαν τὸ ζήτημα τῆς ἀνταπωθήσεως καὶ τῆς ἐπιπτώσεως τοῦ φόρου, ἀλλ' ἔπραξαν τοῦτο εἴτε μόνον παρεπομένως εἴτε μόνον ὡς πρὸς ὠρισμένους φόρους εἴτε ἀτελέστατα καὶ συγκεχυμένως. Ὁ Seligman προσπαθεῖ ἐν ἀρχῇ ν' ἀποσαφίσῃ τὴν σχετικὴν ὁρολογίαν: ἐπιβολή, ἄπωσις, ἐπίπτωσις — κεφαλοποιήσις, μετατροπὴ — ἐπιδράσεις τοῦ φορολογικοῦ βάρους, φορολογικὴ διαφυγὴ, συνέπειαι. Εἶτα, εἰς τὸ πρῶτον μέρος, ἐξετάζει τὰς παλαιότερας θεωρίας ἐπὶ τοῦ θέματος, κατατάσσων αὐτάς εἰς εἰδικὰ κεφάλαια φόρων, εἰσέρχεται δὲ ἀκολουθῶς εἰς τὰς νεωτέρας θεωρίας (ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν φυσιοκρατῶν καὶ ἐφεξῆς). Εἰς τὸ δεύτερον μέρος, ἀναπτύσσει τὴν «θεωρίαν τῆς ἐπιπτώσεως», τόσον ἐν γενικῇ διδασκαλίᾳ, ὅσον

καὶ ὡς πρὸς τοὺς καθ' ἑκάστους φόρους. Τὸ θέμα ἀνάγεται εἰς ἓν τῶν λεπτοτάτων σημείων τῆς φορολογίας, τουτέστι εἰς τὴν ἐπαφὴν αὐτῆς πρὸς τὴν παραγωγὴν καὶ τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν ἐν γένει, ὃ δὲ Seligman ἀνοίγει ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἀγνώστους ὀρίζοντας. Τὸ βιβλίον εἶναι γραμμένον μετὰ τόσης πρωτοτυπίας καὶ σαφηνείας, ὥστε ὁ Jèze παρατηρεῖ, ὅτι ὁ περαιώσας τὴν ἀνάγνωσιν τούτου μένει ἐκστατικός ἐπὶ ὥρας καὶ ἐπὶ μακρὸν ἐντρυφᾷ ἀναπολῶν τὰς ἐν αὐτῷ ἐκτιθεμένας σκέψεις. Ὁ δὲ K. Bräuer, προλογίζων τὴν γερμανικὴν μετάφρασιν τοῦ ἔργου καὶ ἐξαίρων τὴν ἀξίαν αὐτοῦ, λέγει, ὅτι ἡ ἔλλειψις γερμανικῆς μεταφράσεως ἀπετέλει οὐσιῶδες κενὸν διὰ τὴν γερμανικὴν δημοσιονομικὴν φιλολογίαν.

Τὸ βιβλίον τοῦ Seligman «Progressive Taxation in Theory and Practice» (1894) πραγματεύεται μετ' ἴσης σαφηνείας τὰ τοῦ προοδευτικοῦ φόρου. Ἐν ἀρχῇ, ἀποσαφίζει ὠρισμένους μορφὰς ἀνιούσης ἢ κατιούσης «προοδευτικότητος» (gradation, progression, regression) καὶ «ἀναλογικότητος» (proportionality) ἢ καὶ μικτὰς τοιαύτας (degression). Εἶτα, εἰς τὸ πρῶτον μέρος, ἐρευνᾷ ὁ Seligman τὴν ἱστορίαν τῆς προοδευτικῆς φορολογίας, ἀρχόμενος ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐλληνικῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος. Τὸ δεύτερον μέρος εἶναι εὐρύτερον. Κατ' ἀρχὰς ἐξετάζει τὰς ἐπὶ τοῦ θέματος ἀντιλήψεις τῶν «σοσιαλιστικῶν καὶ συμψηφιστικῶν θεωριῶν», ἀποκλινουσῶν, σχεδὸν κατὰ κανόνα, πρὸς τὸν «προοδευτικὸν» φόρον. Ἀκολουθῶς ἐρευνᾷ τὴν «θεωρίαν τῆς ὠφελείας» ἢ «θεωρίαν τῆς παροχῆς καὶ ἀντιπαροχῆς» καὶ ἀποδεικνύει, ὅτι ἔνιοι συγγραφεῖς ταύτης καταλήγουν εἰς τὸν «ἀναλογικὸν» φόρον καὶ ἕτεροι ὁπαδοὶ τῆς αὐτῆς θεωρίας ἄγονται εἰς «μὴ ἀναλογικὸν» φόρον. Περαιτέρω ἐξετάζει τὸ θέμα ἐν σχέσει πρὸς τὴν «θεωρίαν τῆς φοροδοτικῆς ἱκανότητος» καὶ κατατάσσει τοὺς ὁπαδοὺς ταύτης συγγραφεῖς εἰς τρεῖς ομάδας: τὴν πρεσβεύουσαν τὸν ἀναλογικὸν (proportional) φόρον, τὴν πρεσβεύουσαν τὸν μικτὸν (degressive) φόρον καὶ τὴν πρεσβεύουσαν τὸν προοδευτικὸν (progressive) φόρον. Ἐν συμπεράσματι, ὁ Seligman διαμορφώνει ἰδίαν, μετριοπαθεστέραν τῆς τῶν σοσιαλιστῶν, θεωρίαν περὶ φοροδοτικῆς ἱκανότητος, στηριζομένην τόσον εἰς ἀντικειμενικὰ κριτήρια (τὸν κατεχόμενον ἢ τὸν παραγόμενον πλοῦτον), ὅσον καὶ εἰς ὑποκειμενικὰ τοιαῦτα (τὰς ἀνάγκας

τοῦ ἀτόμου καὶ τὴν ἐργασίαν). Ἡ αὔξησις τῆς φοροδοτικῆς ἱκανότητος τοῦ ἀτόμου εἶναι, κατὰ τὸν Seligman, οὐχὶ ἀπλῶς ἀναλογικὴ πρὸς τὴν αὔξησιν τοῦ πλούτου αὐτοῦ, ἀλλ' ἀνωτέρα, ἥτοι προοδευτικὴ. Ἔνεκα τούτου ἐνδείκνυται ἡ προοδευτικότης ἐν τῇ φορολογίᾳ. Τέλος ὁ συγγραφεὺς ἐρευνᾷ κατὰ πόσον εἰς τοὺς καθ' ἑκάστους φόρους τῆς Ἀμερικῆς εἶναι ἐφαρμόσιμος ἡ ἀρχὴ τῆς προοδευτικότητος. Τὸ βιβλίον τοῦτο ἐπίσης ὑπῆρξεν ἐξαιρετικῆς αὐθεντίας, συνέβαλε δὲ τὰ μέγιστα εἰς τὴν γενίκευσιν τῆς προοδευτικότητος τῶν φόρων ἐν ταῖς νεωτέραις νομοθεσίαις τῶν κρατῶν.

Ἡ μελέτη «Essays in Taxation» (1895), ἐπανεκδοθεῖσα εἰς πολλὰς ἐκδόσεις, ὑφίστατο συνεχῶς μεταβολάς, κατόπιν τῆς ραγδαίας παγκοσμίου προόδου, ἥτις ἐσημειώθη τόσον ἐν τῇ φορολογικῇ πρακτικῇ, ὅσον καὶ ἐν τῇ οἰκονομικῇ θεωρίᾳ, εἰς ἣν ἄλλωστε καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ Seligman συνέβαλε διὰ γενικῶν μελετῶν ἢ μονογραφιῶν του. Ἀλλὰ καὶ ἕκαστον τῶν κεφαλαίων τοῦ βιβλίου τούτου ἀποτελεῖ εἶδος μονογραφίας ἐπὶ συγκεκριμένου θέματος, καθόσον ὁ Seligman ἀποθλέπει κυρίως εἰς τὸ νὰ διαφωτίσῃ τὴν πατρίδα του, μελετῶσαν τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ φορολογικοῦ τοῦ συστήματος. Ἐν ἀρχῇ, ὁ Seligman ἐξετάζει τὰ τῆς ἐξελίξεως τοῦ φόρου, ἐνδιατρίβων ἰδίᾳ εἰς τὴν μεταμόρφωσιν τῆς ἐννοίας τοῦ φόρου, βαδίζουσιν παραλλήλως πρὸς τὴν ἐξέλιξιν τῆς κοινωνίας. Ὁ προαιρετικὸς χαρακτήρ τοῦ φόρου ὑποχωρεῖ πρὸ τοῦ ὑποχρεωτικοῦ, τὰ κριτήρια τῆς φορολογικῆς δικαιοσύνης μεταβάλλονται, καταδείκνυται δὲ ἀπαραίτητος ἡ συνύπαρξις τῶν ἀμέσων καὶ τῶν ἐμμέσων φόρων καὶ διαπιστοῦται ἡ εὐτυχὴς ἀλληλεπίδρασις τούτων. Ἐνῶ δὲ τὰ φορολογικὰ συστήματα δὲν παύουν νὰ τροποποιῶνται διὰ τῆς πραγματοποιήσεως ἠθικῶν ιδεῶν, τὰ ιδεώδη ταῦτα καθ' ἑαυτὰ ἐξαρτῶνται, διὰ τὴν πραγματοποίησίν των, ἐκ τῶν οἰκονομικῶν δυνάμεων, αἵτινες ἀδιαλείπτως μεταβάλλουν τὴν μορφήν τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας. Ἀκολουθῶς ὁ Seligman ἐξετάζει εἰς εἰδικὰ κεφάλαια: α) τὰ τοῦ καθολικοῦ φόρου ἐπὶ τῆς περιουσίας ἐν Ἀμερικῇ, οὗτινος καταδεικνύει τὰ τε θεωρητικὰ καὶ τὰ πρακτικὰ ἐλαττώματα· β) τὰ τοῦ μοναδικοῦ ἢ ἐνιαίου φόρου, εὐρίσκει δ' αὐτὸν ἔχοντα μειονεκτήματα δημοσιονομικά, πολιτικά, ἠθικά καὶ οἰκονομικά· γ) τὰ τῆς διπλῆς φορολογίας· δ) τὰ τοῦ φόρου ἐπὶ τῶν

κληρονομιῶν, εὐρίσκων, ὅτι ὁ φόρος οὗτος, μὲ προοδευτικὰ ποσοστά, θ' ἀποκτήσῃ σπουδαιοτάτην σημασίαν ἐν τῷ δημοσιονομικῷ συστήματι τοῦ μέλλοντος· ε) τὰ τῆς φορολογίας τῶν ἐταίρειων, ἣν ἀναλύει ἀπὸ πάσης πλευρᾶς εἰς 300 περίπου σελίδας· στ) τὰ σύγχρονα φορολογικὰ προβλήματα· ζ) τὰς σπουδαιότερας προσφάτους μεταρρυθμίσεις τῶν κυριωτέρων κρατῶν· η) τὰς Ἀμερικανικὰς μελέτας καὶ προτάσεις πρὸς μεταρρύθμισιν καὶ θ) ἕτερά τινα εἰδικὰ θέματα.

Καὶ τὸ βιβλίον τοῦτο, γραμμένον μὲ πνεῦμα ἀναλύσεως καὶ ἐπαγωγόν, ἐλκύει τὰ μέγιστα τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀναγνώστου.

* * *

Τὸ βιβλίον «The Principles of Economics» (1905) ἔγραψεν ὁ Seligman, ἀναφερόμενος κυρίως εἰς τὰς συνθήκας τῆς Ἀμερικῆς. Εἶναι ὅμως τόσον ἀρτία καὶ γενικοῦ χαρακτῆρος ἡ ἐν αὐτῷ ἔρευνα, ὥστε τὸ βιβλίον ἐξεδόθη εἰς 12 ἐκδόσεις, ὁ δὲ Price τὸ ἐχαρακτήρισεν ὡς «τὸ σπουδαιότατον καὶ συνοπτικὸν βοήθημα διὰ τὴν διάδοσιν ζωηροῦ καὶ διδακτικοῦ ἐνδιαφέροντος ἐν τῇ οἰκονομικῇ».

Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο, ἔχον τὴν μορφήν Συστήματος Πολιτικῆς Οἰκονομίας, ὁ Seligman ἐπιχειρεῖ καθολικὴν ἀνάλυσιν τῆς ἐπιστήμης ταύτης. Εἶναι προφανῶς ἀδύνατον νὰ δώσωμεν ἐνταῦθα, ἔστω καὶ περιληπτικὴν, εἰκόνα τοῦ περιεχομένου τοῦ ἔργου. Θὰ σταχυολογήσωμεν ὅμως ἐνίας ἐκ τῶν ἀποψεῶν τοῦ ἐπὶ ὠρισμένων θεμάτων.

Εἰς τὸ Πρῶτον Μέρος, τὴν Εἰσαγωγὴν, ὁ Seligman ἐξετάζει τὰς θεμελιώδεις διδασκαλίας. Ἀφετηρία πάσης ἀνθρωπίνης δραστηριότητος εἶναι ἡ ὑπαρξίς τῶν ἀναγκῶν. Ἐφόσον ἀναπτύσσεται ὁ ἄνθρωπος, αἱ ἀνάγκαι τοῦ αὐξάνουν εἰς ἀριθμὸν καὶ διαρκῶς ἐκλεπτύνονται. Ὅσονδήποτε πολιτισμένος καὶ ἂν γίνῃ, ἡ ὑλικὴ του εὐημερία ἀποτελεῖ τὴν βάσιν, ἐφ' ἣς ἐγείρεται εὐρύτερος βίος. Ἐπομένως οὐσιώδης παράγων τῆς ζωῆς θὰ εἶναι τὸ «οἰκονομικὸν κίνητρον», τὸ ὁποῖον ὠθεῖ πᾶν ἀνθρώπινον ὃν ὅπως ἱκανοποιήσῃ εἰς τὸν μέγιστον δυνατὸν βαθμὸν τὰς ἀνάγκας τοῦ μὲ τὴν ὅσω τὸ δυνατὸν ἥσσανα προσπάθειαν. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἄλλοι παράγοντες, ἐπιδρῶντες ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. Αἱ θρησκευτικαί, πολιτικαὶ καὶ ἠθικαὶ ἀπόψεις βαθέως, ἐν τῇ ἱστο-

ρία, ἐτροποποίησαν αὐτὴν ταύτην τὴν οἰκονομικὴν δρᾶσιν. Ἐφαρμόζοντες δὲ τὸν οἰκονομικὸν νόμον ἐπὶ τῆς πραγματικῆς ζωῆς, πρέπει νὰ ἀνακαλύψωμεν πῶς οὗτος, ἐν τῇ ἐφαρμογῇ, θὰ τροποποιηθῇ ὑπὸ τῶν ἐτέρων τούτων παραγόντων. Δι' ὃν ὁμῶς λόγον θὰ εἶναι σφάλμα τὸ νὰ θελήσωμεν νὰ ἐξηγήσωμεν τὸ σύνολον τοῦ οἰκονομικοῦ βίου διὰ τοῦ «οἰκονομικοῦ ἐλατηρίου», διὰ τὸν αὐτὸν λόγον πρέπει νὰ θεωρήσωμεν ὡς ἀνύπαρκτον, ὡς ἀθάσιμον καὶ τὴν ὑποστηριζομένην ἄποψιν τοῦ «οἰκονομικοῦ ἀνθρώπου (homo economicus)», δηλ. τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ κυριευμένου ὑπὸ τοῦ οἰκονομικοῦ ἐλατηρίου. Ἐξετάζων εἶτα τὴν ἑλληνικὴν ἐτυμολογίαν τοῦ ὀνόματος τῆς ἐπιστήμης, προκρίνει τὴν ὀνομασίαν «Οἰκονομική» ὡς καταλληλοτέραν τοῦ «Πολιτικὴ Οἰκονομία». Ἐκθέτων δὲ τὰς ἀπόψεις του, ὁ Seligman, ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ὅρου «πλοῦτος», ἐπὶ τῆς σχέσεως ἀνθρώπου καὶ πλούτου, ἐπὶ τοῦ μέτρου τοῦ πλούτου (τοῦ εἰσοδήματος καὶ τοῦ κεφαλαίου) καὶ ἄλλων τινῶν συναφῶν θεμάτων, ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ὅρου «οἰκονομικὸς νόμος» καὶ ἐπὶ τῶν σχέσεων τῆς Οἰκονομικῆς πρὸς ἑτέρας ἐπιστήμας καὶ ἰδίᾳ τὴν Πολιτικὴν, τὸ Δίκαιον καὶ τὴν Ἠθικὴν, ἔρχεται νὰ καθορίσῃ τὸ πεδίον τῆς Οἰκονομικῆς. Τὸ πεδίον τοῦτο εἶναι ποικίλον, δὲν δύναται δὲ νὰ καθορισθῇ διὰ τῆς παλαιᾶς διακρίσεως εἰς Οἰκονομικὴν Θεωρητικὴν καὶ Οἰκονομικὴν Ἐφηρμοσμένην, οὐδὲ τῆς ἑτέρας εἰς Ἐπιστήμην καὶ Τέχνην. Ἡ οἰκονομικὴ ἔχει σκοπὸν νὰ καταστήσῃ ἡμᾶς ἱκανοὺς νὰ ἐννοήσωμεν τὰς ἀρχὰς τοῦ διὰ τῆς ἐργασίας βίου. Τὸ κύριον ἀντικείμενον αὐτῆς εἶναι, ὅθεν, νὰ δώσῃ ἡμῖν ἐξήγησιν ἐκείνου, ὅπερ ὑπάρχει. Ἐν τούτοις, ἐὰν πᾶσα κοινωνία εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα ἐξελίξεως, δὲν δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν τὸ παρὸν εἰμὴ ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ παρελθόντος. Ἐπὶ πλεον, ἐὰν αἱ σχέσεις μεταξὺ Οἰκονομικῆς καὶ Ἠθικῆς εἶναι στεναί, εἶναι ὁμοίως προφανές, ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν τὸ παρὸν εἰμὴ ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ τε παρελθόντος καὶ τοῦ μέλλοντος. Ἡ συζήτησις τῶν κοινωνικῶν τάσεων ἄγει εἰς τὸ νὰ τεθῇ τὸ ζήτημα τοῦ κοινωνικοῦ ἰδεώδους. Ἡ οἰκονομικὴ ἔρευνα πρέπει νὰ λάθῃ ὑπ' ὄψει τὴν τε τελεολογικὴν καὶ τὴν ἱστορικὴν ἄποψιν. Ἡ Οἰκονομικὴ εἶναι ὅθεν συγχρόνως δημιουργημα καὶ δημιουργός. Εἶναι δημιουργημα τοῦ παρελθόντος καὶ δημιουργός τοῦ μέλλοντος. Ἐννοουμένη ὡς πρέπει νὰ εἶναι, καλῶς ἐκτιθεμένη, ἀναπτυσ-

σομένη άνευ φόβου, άποτελεϊ την βάσιν τής ήθικής προόδου καί την βάσιν τής κοινωνικής προόδου.

Είς τὸ Δεύτερον Μέρος, ὑπὸ τὸν τίτλον «Στοιχεῖα τοῦ οἰκονομικοῦ βίου», ἐρευνᾷ τὸ φυσικὸν περιβάλλον, τὸν πληθυσμὸν, τὴν ἀνάπτυξιν τής οἰκονομικῆς σκέψεως, τὰς ἱστορικὰς μορφὰς τής ἐπιχειρήσεως, τὸν ἰδιωτικὸν πλοῦτον καὶ τὸν συναγωνισμόν.

Εἰς τὸ Τρίτον Μέρος, ὑπὸ τὸν τίτλον «Σύνθεσις καὶ λειτουργία τοῦ οἰκονομικοῦ βίου», ἐξετάζει ὁ Seligman τὸ θέμα τής ἀξίας ἐν συσχετίσει πρὸς τὸν ὅλον κύκλον τοῦ οἰκονομικοῦ βίου εἰς 550 σελίδας, μὲ ἀληθῆ πρωτοτυπίαν. Μὲ κεντρικὸν παράγοντα τὴν ἀξίαν, μετ' ἀνάλυσιν δὲ καὶ κριτικὴν τῶν ἐπ' αὐτῆς θεωριῶν, ἀποκρυσταλλώνει ἰδίας γνώμας περὶ ἀξίας, ἐρευνᾷ δὲ διαδοχικῶς ποῖαν ἐπίδρασιν ἄσκει καὶ ποῖας ἐπιδράσεις ὑφίσταται αὕτη κατὰ τὰς διαφόρους φάσεις τοῦ οἰκονομικοῦ βίου. Ὁ Seligman ἀνήκει εἰς τοὺς μαρζιναλιστὰς (marginalists). Ἀναλύων δὲ τὸν νόμον τοῦ περὶ ἀνωτάτου ὀριακοῦ καὶ κατωτάτου ὀριακοῦ κόστους, τὰ τής ἐλαστικότητος τής προσφορᾶς καὶ τὰ τής ἐλαστικότητος τής ζητήσεως, ὥς καὶ διάφορα συναφῆ θέματα, ἐπιζητεῖ νὰ καθορίσῃ τὰς συνθήκας ἰσορροπίας τής κανονικῆς ζητήσεως πρὸς τὴν κανονικὴν προσφοράν. Ἡ δὲ θεωρία τοῦ περὶ ἰσορροπίας παρουσιάζει μεγίστην πνευματικὴν συγγένειαν πρὸς τὴν τής Σχολῆς τής Λωζάννης. Μετὰ πολλῆς σαφηνείας ἀναλύει ἐπίσης τὰ ἐπιχειρήματά τοῦ ὁ Seligman ὡς πρὸς τὸν τρόπον διαμορφώσεως τής ἀξίας ὑπὸ καθεστῶς συναγωνισμοῦ ἢ ὑπὸ καθεστῶς μονοπωλίου.

Ὡς ἐλέχθη, ὁ Seligman καὶ τὰς τρεῖς λειτουργίας τοῦ οἰκονομικοῦ βίου ἐρευνᾷ ἐν συσχετίσει πρὸς τὴν ἀξίαν: ἀξία καὶ παραγωγή (ἢ ἐργασία, ἢ γῆ, τὸ κεφάλαιον, ἢ ἐπιχειρήσεις κλπ.) — ἀξία καὶ διανομὴ (κέρδη, ἢ πρόσοδος, ὁ τόκος, οἱ μισθοὶ κλπ.) — ἀξία καὶ ἀνταλλαγὴ (νόμισμα, νομισματικὰ προβλήματα, πίστις καὶ τράπεζαι, πίστις καὶ κυκλοφορία, τὸ διεθνὲς ἐμπόριον, αἱ μεταφοραί, ἡ ἀσφάλεια κλπ.). Εἰς τὰ πλεῖστα τῶν θεμάτων ὅμως, ὁ Seligman, μολονότι βαθέως ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὴν ἀγγλοσαξωνικὴν σχολήν, δεικνύει πρωτοτυπίαν καὶ ἀνεξαρτησίαν γνώμης, μάλιστα ὅταν πρόκηται νὰ γίνῃ ἐφαρμογὴ τῶν διδαγμάτων εἰς τὴν οἰκονομικὴν πολιτικὴν τῶν Ἡ. Π. Β. Ἀμερικῆς. Ἰδιαι-

τέρως ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἐξάρωμεν τὴν θέσιν, ἣν ἔλαβεν ἐν τῇ διαπάλῃ μεταξὺ τοῦ ἐλευθέρου ἐμπορίου καὶ τοῦ προστατευτισμοῦ. Εἰς τὸ θέμα τοῦτο, ὡς γνωστόν, ἡ Μ. Βρετανία, ἀκρόπολις τοῦ ἐλευθέρου ἐμπορίου, ἦτο ἄντικρυς ἀντίθετος πρὸς τὰς Ἡ. Π. Β. Ἀμερικῆς, ὁχυρὸν προπύργιον τοῦ προστατευτισμοῦ. Ἀναπτύξας τὰ θεωρητικὰ ἐπιχειρήματα ἐκαστέρως τῶν παρατάξεων καὶ κρίνων τὰ πλεονεκτήματα καὶ τὰ μειονεκτήματα τῶν δύο συστημάτων, ἐπάγεται, ὅτι τὰ ἄκρα ἐπιχειρήματα ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν εἶναι ἀβάσιμα. Εἶναι ὅμως ἀναμφισβήτητον, ὅτι, παρὰ τὰ παρουσιασθέντα ἐπεισοδιακῶς δεινὰ, τὸ μέτρον τοῦ προστατευτισμοῦ ὑπῆρξε διὰ τὰς Ἡ. Π. Β. Ἀμερικῆς σοφόν, διὰ τε τὸ μέχρι τοῦδε διάστημα καὶ διὰ πολὺν ἀκόμη χρόνον.

Τὸ Τέταρτον Μέρος, ὑπὸ τὸν τίτλον «τὸ Κράτος καὶ ὁ Πλοῦτος», πραγματεύεται θέματα κοινωνικοῦ μᾶλλον ἐνδιαφέροντος (ὁ σοσιαλισμὸς καὶ ἡ δημοσία ἰδιοκτησία — ὁ ἔλεγχος τῶν τράστ — ἡ ἐργατικὴ νομοθεσία — ἡ κοινωνικὴ ἀσφάλις — πενία καὶ πρόοδος).

* * *

Τὸ ἔργον «The Income Tax» (1911) εἶναι ἡ κλασικωτέρα μελέτη ἐξ ὅσων ἐγράφησαν περὶ τῆς φορολογίας τοῦ εἰσοδήματος, περιλαμβάνουσα 800 σελίδας. Τὸ ἔργον τοῦτο, ὅπερ ὁ Seligman εἶχεν ἀρχίσει 17 ἔτη ἐνωρίτερον καὶ ἐπανειλημμένως διέκοψεν, ἀπεσκοπεῖ εἰς τὸ νὰ διαφωτίσῃ τὴν κοινὴν γνώμην τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, αἵτινες ἐμελέτων τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ φορολογικοῦ συστήματος. Ἡ μεταρρύθμισις ὅμως αὕτη προσέκρουσεν εἰς ποικίλας ἀντιδράσεις, εἰσαχθεῖσα τελικῶς διὰ τοῦ νόμου τῆς 3ης Ὀκτωβρίου 1913 περὶ φορολογίας τοῦ εἰσοδήματος. Ὡς παρατηρεῖ δὲ ὀρθῶς ὁ Nitti, «εἰς τὰς διδασκαλίας τοῦ Seligman,....., ἐνὸς τῶν μᾶλλον διακεκριμένων θεωρητικῶν τῆς δημοσίας οἰκονομίας (ἀπὸ ἐτῶν ὁπαδοῦ ριζικῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ Ἀμερικανικοῦ φορολογικοῦ συστήματος, ὅπερ ἐπείξε σκληρῶς τοὺς πτωχοτέρους καὶ οὐδέποτε ἔπληττε τοὺς πλουσίους), ὀφείλεται ἡ ἐπιτυχία κλπ.».

Ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ καὶ τῷ Ἐπιλόγῳ τοῦ ἔργου εὗρηνται αἱ θεμελιώδεις γενικαὶ ἀρχαὶ τοῦ θέματος, εἰς εἰδικὰ δὲ κεφάλαια ἀναλύονται ἡ ἱστορία καὶ ἡ πολιτικὴ τῆς φορολογίας τοῦ εἰσοδήματος εἰς διάφορα κράτη.

Ὡς θεμελιώδεις ἀρχὰς ὁ Seligman ἐρευνᾷ: τὴν ἐξέλιξιν τοῦ μέτρου τῆς φορολογίας, τὴν περιουσίαν — ἢ τὴν δαπάνην καὶ τὸ προϊόν — ἢ τὸ εἰσόδημα, ὡς μέτρα τῶν δυνάμεων τοῦ φορολογουμένου· τὸν ὅρισμόν τοῦ εἰσοδήματος· τὸν διαφορισμόν ἐν τῇ φορολογίᾳ· τὴν ἀπαλλαγὴν ἐκ τῆς φορολογίας· τὴν προοδευτικότητα ἐν τῇ φορολογίᾳ· τοὺς τρεῖς τύπους φόρου εἰσοδήματος (τεκμαιρομένου εἰσοδήματος — προσωπικοῦ καθολικοῦ εἰσοδήματος — εἰσοδήματος κατὰ πηγάς). Ὁ Seligman φρονεῖ, ὅτι τὸ εἰσόδημα, τὸ τελειότερον κριτήριον τῆς φοροδοτικῆς ἱκανότητος τοῦ ἀτόμου, δὲν δύναται καὶ νὰ εἶναι τὸ μόνον, ἀλλὰ πρέπει νὰ συμπληροῦται καὶ ὑπὸ ἐτέρων. Τονίζει ὡσαύτως, ὅτι, διὰ τὰς φορολογικὰς σχέσεις τοῦ ἀτόμου πρὸς τὸ Κράτος, ἡ θεωρία τῆς φοροδοτικῆς ἱκανότητος (ἡ ἄγουσα εἰς τὴν ἐπιβολὴν τοῦ φόρου) πρέπει νὰ συμπληρωθῇ ὑπὸ τῆς θεωρίας τῆς ὠφελείας (τῆς ἀγούσης εἰς τὴν ἐπιβολὴν τῶν τελῶν) καὶ ὅτι συνεπῶς ἐπιβάλλεται πολλαπλοῦν σύστημα φόρων.

Τὰ δὲ Ἰράτη, ἅτινα ὁ Seligman ἐρευνᾷ ἐν τοῖς καθ' ἑκάστα εἶναι: ὁ Μεσαίων, ἡ Μεγάλη Βρετανία, ἡ Γερμανία, ἡ Γαλλία, ἡ Αὐστρία, ἡ Ἰταλία, ἡ Ἑλβετία καὶ αἱ Ἡ. Π. Β. Ἀμερικῆς. Ἐν συμπεράσματι, ποιεῖται συγκεκριμένους προτάσεις ὡς πρὸς τὴν μορφήν, ἣν πρέπει νὰ λάβῃ ὁ φόρος ἐν Ἀμερικῇ.

* * *

Ἡ Πολεμικὴ Δημοσίᾳ Οἰκονομία δὲν ἀφῆκεν ἀδιάφορον τὸν Seligman, εἶδον δὲ τὸ φῶς αἱ ἀκόλουθοι μελέται: «An Economic Interpretation of the War» (Οἰκονομικὴ Ἑξήγησις τοῦ Πολέμου, 1915) — «How to Finance the War» (Πῶς δέον νὰ χρηματοδοτηθῇ ὁ Πόλεμος, 1917), μελέτη ἐκδοθεῖσα ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὸν Haig — «A Constructive Criticism of the U. S. A. war Tax Bill» (Κριτικὴ τοῦ Νομοσχεδίου περὶ Πολεμικοῦ Φόρου ἐν Ἡ. Π. Β. Ἀμερικῆς, 1917) — «Currency Inflation and Public Debts» (Πληθωρικὴ Κυκλοφορία καὶ Δημόσιον Χρέος, 1921). Ἐδημοσίευσεν ὡσαύτως ὁ Seligman καὶ διάφορα ἄρθρα, ἐν οἷς τὸ «Loans versus Taxes» (Δάνεια ἔναντι Φόρων, 1918), ἐν τοῖς Annals of the American Academy of Political and Social Science, εἶναι γενικοῦ ἐνδιαφέροντος.

Δύο ἔργα ἐδημοσιεύθησαν τῷ 1925: «Essays in Economics» καὶ «Studies in Public Finance». Τὸ πρῶτον περιλαμβάνει

νει, ὡς κεφάλαια, εἰδικὰς οἰκονομικὰς μονογραφίας, ὧν τινες ἀποτελοῦσι συμβολὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν οἰκονομικῶν θεωριῶν. Εἰς τὸ δεύτερον ἔργον ἐξετάζονται εἰδικὰ θέματα τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας, ἐν οἷς: σύγκρισις φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως κατὰ τὸν εἰκοστὸν αἰῶνα· συμμαχικὰ χρέη· φόροι εἰσοδήματος καὶ τὸ ἐπίπεδον τῶν τιμῶν· φορολογία καὶ τιμαί· φόρος ἐπὶ τῶν πωλήσεων· κληρονομικὰ τέλη· φορολογικὴ ἀνασυνθεσις· ἡ μεταρρύθμισις τῆς δημοτικῆς φορολογίας.

* * *

Τὰ ζητήματα τῆς Διπλῆς Φορολογίας καὶ Φορολογικῆς Διαφυγῆς ἀπετέλεσαν ἐπίσης θέμα ἐρεῦνης διὰ τὸν Seligman. Ἡ Κοινωνία τῶν Ἑθνῶν, ἐπιληφθεῖσα τοῦ προβλήματος τούτου, περιέλαθε καὶ τὸν Seligman εἰς τὴν ἀποκληθεῖσαν «ἐπιτροπὴν τῶν 4 σοφῶν» (Bruins, Einaudi, Seligman καὶ — ἤδη λόρδου — Stamp), ἥτις ὑπέβαλε τὴν ἔκθεσιν αὐτῆς τῷ 1923. Τῷ 1928, ὁ Seligman ἐξέδωκεν ἰδίαν αὐτοῦ μελέτην ὑπὸ τὸν τίτλον «Double Taxation and International Fiscal Co-operation», μελέτην ἀποτελοῦσαν σειρὰν ὁμιλιῶν, δοθεισῶν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου τῆς Χάγης. Ἐν αὐτῇ ἐρευνῶνται διεξοδικώτατα: πῶς ἠγέρθη τὸ πρόβλημα· ποῖαι εἶναι αἱ πραγματικαὶ δυσχέρειαι· αἱ μέχρι τοῦδε, ἐν τῇ παλαιότερᾳ καὶ τῇ νεωτέρᾳ ἱστορίᾳ, ἀπόπειραι ἐπιλύσεως αὐτῶν· ποῖαι εἰδικώτερον ἀπόψεις πρέπει νὰ ἐξετασθοῦν εἰς ἕκαστον εἶδος φόρου· αἱ δύο ἀντιμαχόμεναι ἀπόψεις, τῆς πηγῆς (ἢ τοῦ τόπου ἢ τῆς παραγωγῆς) καί, ἀντιθέτως, τῆς κατοικίας· τὰ πορίσματα τῆς ἐπιτροπῆς τῶν οἰκονομικῶν ἐμπειρογνωμόνων· τὰ πορίσματα τῆς ἐπιτροπῆς τῶν τεχνικῶν ἐμπειρογνωμόνων. Ἡ ὅλη μελέτη καὶ τὰ συμπεράσματα τοῦ Seligman ἐπιχύνουσι φῶς εἰς τὸ θέμα, προτείνουσι συμβιβαστικὰς πρακτικὰς λύσεις, διαπνέονται δὲ ἀπὸ πνεῦμα διευκολύνσεως τῆς διεθνοῦς συνεργασίας.

* * *

Ἡ ἀκόλουθος ὁμὰς προσφάτων οἰκονομικῶν μελετῶν εἶναι ἐπίσης ἐνδιαφέρουσα: «The Economics of Instalment Selling» (δύο τόμοι, 1928) — «The Economics of Farm Relief» (1929) — «Price Cutting and Price Maintenance» (1932). Ἡ πρώτη μελέτη ἀνταποκρίνεται εἰς καθαρῶς ἀμερικανικὴν ἀνάγκην, τουτέστι τὴν συνήθειαν τῶν κατὰ δόσεις πωλήσεων.

Ἐγένετο τῇ συνεργασίᾳ οὐ μόνον θεωρητικῶν οἰκονομολόγων, ἀλλὰ καὶ ἐπιχειρηματιῶν. Ἡ ἐργασία εἶναι ἀληθῶς καινοτόμος καὶ ἐνδιαφέρουσα. Ἐκτίθενται ἐν αὐτῇ: ἡ φύσις καὶ ὁ χαρακτήρ τῆς κατὰ δόσιν πίστεως, ὡς καὶ τὸ ἱστορικὸν καὶ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς· αἱ κατὰ δόσεις πωλήσεις εἰς διαφόρους κλάδους ἐμπορίου· μελέτη τῆς πλευρᾶς τοῦ καταναλωτοῦ, τοῦ ἐμπορίου κλπ. Ἡ δευτέρα μελέτη, ἀναγομένη εἰς τὴν γεωργικὴν οἰκονομίαν, ὡς καὶ ἡ τρίτη, ἀναγομένη εἰς τὴν οἰκονομίαν τοῦ λιανικοῦ ἐμπορίου, εἶναι ἐπίσης ἀξιόλογοι εἰς τὸ εἶδός των.

* * *

Ἡ συνεργασία τοῦ Seligman ἦτο περιζήτητος εἷς τὴν σφαῖραν τῆς θεωρίας καὶ εἰς τὴν τῆς ἐφαρμογῆς. Ὑπῆρξεν ἐν Ἀμερικῇ: μέλος τῆς President Roosevelt's Commission on Statistical Reorganisation (1908), πρόεδρος τοῦ συμβουλίου τοῦ Bureau of Municipal Research (1905 - 10), πρόεδρος τοῦ Mayor's Tax Committee (1914 - 16), τεχνικὸς σύμβουλος τοῦ Joint Legislative Tax Committee (1919 - 22), μέλος τῆς President's Unemployment Conference (1921), μέλος τοῦ Advisory Committee on the United States Census (1919 - 22), μέλος τῆς Special State Tax Commission of New York (1930 - 32), Οἰκονομικὸς Σύμβουλος τῆς Κούθας (1931) καὶ ἀντιπρόσωπος τῆς New York Budget Commission ἀπὸ τοῦ 1933.

Ἐν Ἀγγλίᾳ ὡσαύτως ἐζητήθη ἡ συνεργασία του ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς Μελέτης τοῦ Δημοσίου Χρέους καὶ τῆς Φορολογίας (1920). Ὑπὸ δὲ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν διωρίσθη ἐμπειρογνώνων τοῦ Committee on Economics and Finance (1922 - 23).

Ὁ Seligman ἔδρασεν ἐπίσης ἐν τῇ Academy of Political Science (Columbia University) τῆς Νέας Ὑόρκης, ἀπ' αὐτῆς τῆς ἰδρύσεως. Ὑπῆρξεν ἐπίσης μέλος τῶν ἐξῆς ξένων Ἀκαδημιῶν καὶ Ἐπιστημονικῶν Ἑταιρειῶν: Institut de France (Παρισίων), Accademia dei Lincei (Ρώμης), Ρωσικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν (Λένινγκραδ), Société d'Economie Politique (Παρισίων), Royal Economic Society (Λονδίνου, ἀντεπιστέλλον μέλος), Accademia delle Scienze Morali e Politiche (Νεαπόλεως), Ἰνστιτούτου Κοινωνιολογίας Masaryk (Τσεχοσλοβακίας), Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν Νορβηγίας,

Ἀκαδημίας Πολιτικῶν καὶ Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν Κούθας καὶ Lauréat τῆς Βελγικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν.

Ἔτεροι ὡσαύτως τιμητικαὶ διακρίσεις (παράσημα κλπ.) τῷ εἶχον ἀπονεμηθῆ.

Οἱ θαυμασταὶ συμπατριῶταί του εἶχον ἐκτυπώσει μετάλλια εἰς ἔνδειξιν ἀγάπης καὶ θαυμασμοῦ πρὸς αὐτὸν καὶ «εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐπὶ 25 ἔτη διακεκριμένης εἰς τὸ κοινὸν ἀγαθὸν ἀφοσιώσεως αὐτοῦ ὡς Σοφοῦ, Διδασκάλου καὶ Πολίτου».

* * *

Οὐκ ὀλίγον ἀπασχολήθη ὁ Seligman εἰς ἐκδοτικὴν ἐργασίαν. Ὑπῆρξεν ὁ ἐπὶ μακρὸν ἐκδότης τῆς «Political Science Quarterly», ὀργάνου τῆς Ἀκαδημίας τῆς Νέας Ὑόρκης. Ὅταν ἐγένετο σκέψις περὶ ἐκδόσεως τῆς Encyclopaedia of the Social Sciences, ἐθεωρήθη ὡς ὁ καταλληλότερος διὰ τὴν διεύθυνσιν αὐτῆς, ἣν καὶ ἀνέλαθεν. Ἐγραψε δὲ προσέτι ἐν αὐτῇ καὶ διάφορα ἄρθρα. Σειρὰν ἄρθρων ἔγραψεν ἐπίσης εἰς ἕτερα λεξικά ἢ ἐκδόσεις ὁμάδος ἐπιστημόνων ὡς: εἰς τὸ Palgrave's Dictionary of Political Economy, εἰς τὸ βιβλίον Handbuch der Finanzwissenschaft ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν Gerloff καὶ Meisel, εἰς τὸ ἔργον Die Wirtschaftstheorie der Gegenwart ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Mayer κλπ.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω ὁ Seligman ἐδημοσίευσε καὶ πληθὺν μονογραφιῶν, ἄρθρων κλπ.

Ὁ Seligman ηὐτύχησεν, ὡσαύτως, νὰ ἴδῃ τὰ βιβλία του εἰς ἐπανειλημμένας ἐκδόσεις (ὧν τινὰ εἰς πλείονας τῶν δέκα ἐκδόσεις), ὡς καὶ μεταφραζόμενα εἰς ξένας γλώσσας. Ἀμφοτέρω τὰ γεγονότα μαρτυροῦσι περὶ τῆς ἀποδιδομένης εἰς τὸ ἔργον του μεγάλης ἀξίας.

* * *

Ἡ ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ Seligman Βιβλιογραφία εἶναι πλουσιωτάτη. Μόνον ἐν τῷ βιβλίῳ του περὶ τῶν Γενικῶν Ἀρχῶν τῆς Οἰκονομικῆς (Principles of Economics) προτάσσεται γενικὴ βιβλιογραφία 30 σελίδων, πλὴν τῆς ἐν ἀρχῇ ἐκάστου κεφαλαίου παρατιθεμένης τοιαύτης. Ἀναλόγου ὄγκου εἶναι καὶ ἡ ἐν ταῖς λοιπαῖς μελέταις αὐτοῦ βιβλιογραφία.

Τὴν τοιαύτην συμβολὴν ὁ Seligman ὀφείλει εἰς τὴν βιβλιοθήκην του, ἥτις ἐθεωρεῖτο ἐκ τῶν πλουσιωτέρων ἰδιωτικῶν

βιβλιοθηκῶν τοῦ κόσμου. Περιελάμβανεν ὑπὲρ τοὺς 30.000 τόμους, ὧν τινες σπανιώτατοι.

* * *

Ὁ Seligman διηκόνησε μετ' ἴσου ζήλου, τόσον εἰς τὴν Κοινωνικὴν Οἰκονομικὴν, ὅσον καὶ εἰς τὴν Δημοσίαν Οἰκονομικὴν. Αἱ μελέται αὐτοῦ εἰς ἑκατέραν τῶν ἐπιστημῶν ἔχουν τὸ χάρισμα νὰ ἐμπλουτίζωνται καὶ ἀπὸ παρατηρήσεις, εἴτε θεωρητικὰς, εἴτε πρακτικὰς, ἀναγομένας εἰς τὴν ἑτέραν ἐπιστήμην. Ἰδίᾳ αἱ δημοσιονομικαὶ ἔρευναι, μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαθείας δύναται τις εἰπεῖν, εἰσέρχονται βαθύτατα καὶ εἰς ἔρευναν τῶν ἐπὶ τῆς ιδιωτικῆς οἰκονομίας ἐπιδράσεων τοῦ ἐξεταζομένου δημοσιονομικοῦ θέματος.

Κατὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς Οἰκονομικῆς του, ὁ Seligman, ἀποσκιρτῶν ἀπὸ παλαιὰν συνήθειαν τῶν ἀγγλοσαξόνων συγγραφέων, δὲν ἀφιέρωσεν εἰς αὐτὴν κεφάλαιον περὶ φόρου. Ἐπραξεν ὅμως τοῦτο διὰ νὰ καταστήσῃ ἐμφαντικωτέραν τὴν διάκρισιν μεταξὺ τῶν δύο ἐπιστημῶν. Πλὴν, εἰς τὰς μελέτας του, τὴν ἔρευναν διεξῆγε μὲ συνθετικὴν μέθοδον, εὐρίσκων τὰ σημεῖα ἐπαφῆς τῶν δύο ἐπιστημῶν.

Ὁ Seligman δὲν ἐξέδωκε πλήρες Σύστημα Δημοσίας Οἰκονομικῆς. «Γνωρίζων τὸ γεγονός, λέγει, ὅτι εὐληπτον βιβλίον ἐπὶ τῶν γενικῶν ἀρχῶν ὀφείλει νὰ ἔλθῃ κατὰ τὸ τέρμα μᾶλλον παρὰ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ σταδίου τοῦ διδασκάλου καὶ ὅτι πολλὰ προκαταρκτικὰ ἔρευναι θ' ἀπητοῦντο, ἥρχισα νὰ κάμνω μελέτας ἐπὶ ποικίλων σχετικῶν θεμάτων ἐκ τοῦ εὐρέος πεδίου». Πλὴν τῶν μέχρι τοῦδε ἀναφερθεισῶν δημοσιονομικῶν μελετῶν, ὁ Seligman ἐδημοσίευσεν (εἰς τὸ περιοδ. *Political Science Quarterly*, 1926) σειρὰν ἄρθρων ὑπὸ τὸν τίτλον : «*The Social Theory of Fiscal Science*» (Ἡ Κοινωνικὴ Θεωρία τῆς Δημοσιονομικῆς Ἐπιστήμης), εἰς τὸ ὅποιον ἐσυστηματοποιεῖ, ἀλλὰ καὶ ἐν πολλοῖς ἐτροποποιεῖ, ὠρισμένας ἀντιλήψεις του, ἐκτιθεμένας εἰς τὰς μέχρι τότε μελέτας του.

Συνεπλήρωσεν ὅμως πρὸ τοῦ θανάτου του μνημειῶδες ἔργον, τὴν Ἱστορίαν τῆς Δημοσιονομικῆς Ἐπιστήμης (*History of Fiscal Science*) ἧς ἀναμένεται προσεχῶς ἡ ἔκδοσις.

* * *

Ὁ αἰμίμηστος σοφὸς συνεδέετο μετὰ τοῦ Ἑλληνοῦ συναδέλφου του Ἀνδρέου Μ. Ἀνδρεάδου δι' εἰλικρινοῦς φιλίας, ἡ

δὲ ἐκτίμησις πρὸς αὐτὸν κατοπτρίζεται ἐν τῇ ἀκολουθῳ ἐπιγραμματικῇ φράσει (ἴδε Handbuch der Finanzwissenschaft, 1929, I τόμ. σελ. 308) : «Ἐν Ἑλλάδι εἶναι ὁ διαπρεπέστερος τῶν συγχρόνων δημοσιονόμων συγγραφέων, ὁ Ἀνδρεάδης». Ἀλλ' ὡς τυγχάνει ἐν Ἑλλάδι γνωστόν, ὁ Ἀνδρεάδης ἐξετίμα ἐπίσης εἰς ὕψιστον βαθμὸν τὸ ἔργον τοῦ Seligman, δύναται δ' εἰπεῖν, ὅτι καὶ ὁλόκληρος ἡ δημοσιονομικὴ ἐπιστήμη τῆς Ἑλλάδος τρέφει αἰσθήματα θαυμασμοῦ πρὸς τὸ ἔργον τοῦ Seligman.

ΑΘΑΝ. Ι. ΣΜΠΑΡΟΥΝΗΣ

Γενικὸς Διευθυντὴς Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν
Μέλος τῆς Academy of Political Science
(Columbia University), New York
